

Viite
11.5.2026 päivätyn pyyntönne mukainen asian numero
HE 66/2026 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
FI-00102 EDUSKUNTA

Yhteyshenkilö
Ylva Lindström, puh. +358 (0)18 25000 (vaihe)
ylva.lindstrom@regeringen.ax

stv@eduskunta.fi

Asia

**Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoito-
palveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja
sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi,
HE 66/2026 vp**

Ahvenanmaan maakunnan hallitus sai 11.5.2026 eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalta lausuntopyynnön koskien hallituksen esitystä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain nojalla korvaamien kuljetusten, ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten sekä muiden ambulanssikuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuu siirrettäisiin kokonaan hyvinvointialueille. Ehdotettujen muutosten yhteydessä on myös todettu, että on tarpeen ratkaista Ahvenanmaata koskevia erityiskysymyksiä. Erillisessä Ahvenanmaata koskevassa esityksessä ehdotetaan, että Ahvenanmaan väestö asetettaisiin yhdenvertaiseen asemaan valtakunnan väestön kanssa. Tämä toteutetaan uuden lainsäädännön nojalla vuodesta 2028 alkaen Ahvenanmaan maakunnalle siirrettävällä noin 800 000 euron suuruisella erillisrahoituksella. Summaa tarkistetaan vuosittain hyvinvointialueiden hintaindeksin kehityksen mukaisesti ja palvelutarpeen muutokset huomioiden.

Lainsäädäntövalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa 27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat 27 §:n 24 kohdan mukainen hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen ja 29 kohdan mukaiset

ihmisten tarttuvia tauteja, kastroidintia ja sterilointia, raskauden keskeyttämistä, keinohedelmöitystä ja oikeuslääketieteellisiä tutkimuksia koskevat asiat sekä 30 kohdan mukaiset terveyden- ja sairaanhoidon piirissä toimivien kelpoisuusvaatimuksia, apteekkilaitosta, lääkkeitä ja lääkkeenomaisia tuotteita, huumaavia aineita sekä myrkkujen valmistamista ja niiden käyttötarkoituksen vahvistamista koskevat asiat.

Sosiaalivakuutusjärjestelmä kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 29 §:n 3 kohdan mukaan.

Esityksen mukaan uudistuksen yhteydessä ei ole tarkoitus muuttaa itsehallintolain mukaista toimivallanjakoa eikä esityksellä muuteta sitä, että sosiaalivakuutusjärjestelmä jatkossakin kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Maakunnan ja valtakunnan välisen toimivallanjaon muuttaminen edellyttää itsehallintolain muuttamista. Tästä säädetään itsehallintolain 69 §:ssä. Toimivallanjakoa ei kuitenkaan ole tarkoitus muuttaa millään tavoin.

Sosiaalivakuutuksen sisällön muutos

Kuten edellä mainitaan, sosiaalivakuutusjärjestelmä kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Nyt ehdotetaan ensihoidon kuljetusten koko rahoitusvastuun ja muiden Kansaneläkelaitoksen nykyisin korvaamien kuljetusten koko järjestämis- ja rahoitusvastuun muuttamista siten, että se siirretään hyvinvointialueille, mikä muuttaa sosiaalivakuutuksen käsitteen sisältöä. Valtakunnassa muutos tarkoittaa vain rahoitusvastuun siirtämistä viranomaiselta toiselle. Ahvenanmaan osalta sen sijaan vaarana on, että lakiehdotus rapauttaa sosiaalivakuutusjärjestelmää. Koska valtakunta jatkossakin vastaa rahoituksesta myös Ahvenanmaan osalta, valtakunta täyttää sen sosiaalivakuutusjärjestelmää koskevasta lainsäädäntövallasta johtuvat velvoitteensa, joten maakunnan hallitus voi hyväksyä ehdotuksen.

Suomen perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 33/2004 vp hallituksen esityksestä sairausvakuutuslaiksi valiokunta toteaa muun muassa perustoimeentulon turvan osalta seuraavaa:

”Sairausvakuutuslaissa säädettävät korvaukset ja etuudet ovat valtiosääntöoikeudellisesti merkittäviä perustuslain 19 §:n 2 momentin kannalta.” Sen mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan muun ohella sairauden ja työkyvyttömyyden aikana sekä lapsen syntymän perusteella. Tällä säännöksellä on asetettu lainsäätäjälle velvoite taata jokaiselle perustoimeentuloturvaan tarvitsevalle subjektiivinen oikeus lailla säädettävään julkisen vallan järjestämään turvaan, joka on yhteydessä säännöksessä lueteltuihin sosiaalisiin riskitilanteisiin samoin kuin lailla kulloinkin annettaviin säännöksiin saamisedellytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II, HE 309/1993 vp, s. 70).”

Valiokunta toteaa lisäksi, että:

”Sairausvakuutuslain turvajärjestelmä toteuttaa myös perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädettyä velvollisuutta turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä samoin kuin velvollisuutta tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.”

Samaan tapaan sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveydenhuollon monikanava-rahoituksen purkamisen vaihtoehtoja koskevassa raportissa 2015:19 todetaan, että sairausvakuutuksen keskeinen tavoite on tasoittaa väestön sairauksista johtuvia kustannuksia ja parantaa potilaiden taloudellisia mahdollisuuksia hyödyntää yksityisen terveydenhuollon palveluita.

Edellä todetun perusteella maakunnan hallitus on sitä mieltä, että on edelleen Suomen vastuulla huolehtia siitä, että Ahvenanmaan asukkaille turvataan yhtä hyvät sosiaaliturvajärjestelmät kuin mitä heillä nykyisin on sosiaalivakuutuksen puitteissa. Maakunnan hallitus pitää kiinni kannastaan, jonka mukaan Suomi ei voi yksipuolisesti sen perusteella, että muualla Suomessa suunnitellaan terveydenhuollon järjestämistä uudelleen, muuttaa nykyisin sosiaalivakuutukseen kuuluvia perusturvajärjestelmiä. Lisäksi maakunnan hallitus haluaa myös tuoda esiin itsehallintolain 69 §:n, jonka mukaan

itsehallintolakia voidaan muuttaa tai se voidaan kumota taikka siitä voidaan tehdä poikkeuksia vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta ja kumoamisesta on säädetty ja maakuntapäivillä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Myös hallintotoimivalta ja rahoitusvastuu määräytyvät lainsäädäntövallan perusteella. Koska sosiaalivakuutusjärjestelmä kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 29 §:n 3 kohdan mukaan, valtakunta on myös vastuussa Ahvenanmaan väestön sosiaalivakuutuksen rahoittamisesta. Näin ollen sosiaalivakuutusjärjestelmän sisältöä ei voida muuttaa, jos se vaikuttaa järjestelmän rahoitukseen Ahvenanmaan maakunnassa siten, että Ahvenanmaan maakunta joutuisi rahoittamaan sen itse. Tällainen muutos vaatii sekä eduskunnan että maakuntapäivien päätöksen. Sitä paitsi myös ahvenanmaalaiset osallistuvat sosiaalivakuutusjärjestelmän rahoittamiseen, ja siksi heidän on oltava oikeutettuja sosiaalivakuutusjärjestelmään yhdenvertaisesti muiden suomalaisten kanssa, jotta perustuslain yhdenvertaisuusperiaate toteutuisi.

Lisäksi maakunnan hallitus mainitsee, että sekä perustuslakivaliokunta että Ahvenanmaan valtuuskunta ovat todenneet, että valtakunta ei omalla lainsäädännöllään voi määrätä tehtäviä maakunnan viranomaisille tai maakunnan virkamiehille. Tätä käsitellään muun muassa Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnossa nro 18/21, jossa todetaan, että:

”Ensinnäkin Ahvenanmaan valtuuskunta toteaa, että Ahvenanmaan itsehallinto-laissa säädetään lainsäädäntövallan ja hallintoasioita koskevan toimivallan kuulumisesta maakunnalle ja valtakunnalle eri oikeudenaloilla. Tämä toimivallan jako määrittää sen, että noudatetaanko maakunnan vai valtakunnan lainsäädäntöä sekä sen, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisista eri asioissa ja niiden toimivaltuudet. Itsehallintolain toimivallan jako on yksinomainen, ellei itsehallintolaissa muuta säädetä. Koska itsehallintolaki on perustuslainsäädännön luontoinen laki, siitä ei voi tehdä poikkeuksia tavallisella lailla. Hallintoasioita koskeva toimivalta on linjassa lainsäädäntövallan kanssa, ellei itsehallintolaissa muuta säädetä tai ellei siihen ole tehty poikkeuksia sopimusasetuksilla. Tämä tarkoittaa sitä, että sillä osapuolella, jolla on lainsäädäntövalta, on yleensä myös hallintotoimivalta, ja siten myös vastuu tehtävien hoitamisen kustannuksista.”

”Sen sijaan valtakunnan lainsäädännöllä ei voi määrätä valtakunnalle kuuluvia tehtäviä maakunnan viranomaisille. Se johtuu siitä, että itsehallintolain lainsäädäntö- ja hallintotoimivallan jako on yksinomainen, jos itsehallintolaissa ei muuta säädetä. Maakunnan viranomaiset ovat toimivaltaisista käsittelemään ainoastaan sellaisia valtakunnalle kuuluvia tehtäviä, joiden osalta asiasta säädetään itsehallintolaissa tai sopimusasetuksessa.”

Ensihoitopalveluun sisältyvistä kuljetuksista maksettava korvaus, joka nyt maksetaan Kelan kautta, on osa sosiaalivakuutusta. Sosiaalivakuutuksen kattavuuden määrittelemisen uudeleen sen perusteella, mikä sopii valtakunnan organisaatiorakenteeseen, asettaa ahvenanmaalaiset eriarvoiseen asemaan. Tämä ratkaistaan Ahvenanmaata koskevalla erillisellä esityksellä, jossa ehdotetaan, että Ahvenanmaan maakunnalle siirretään erillisrahoitusta vuodesta 2028 alkaen uudella lainsäädännöllä. Siten Kelan Ahvenanmaan maakunnalle aiemmin maksamat korvaukset maksettaisiin valtion varoista, ja näin Ahvenanmaan saama rahoitus hoidettaisiin valtakunnassa tehtävistä rahoitusta ja järjestämistä koskevista muutoksista huolimatta.

Maakunnan hallitus toteaa, että ehdotettu ratkaisu on tällä hetkellä paras vaihtoehto sen turvaamiseksi, että Ahvenanmaan maakunta saa rahoitusta eikä Ahvenanmaan väestö joudu valtakunnan väestöä heikompaan asemaan. Vaikka rahoitus turvataankin, maakunnan hallituksen mielestä on silti ongelmallista, että nyt luovutaan sosiaalivakuutusjärjestelmän perustana olevista korvauksista. Siksi maakunnan hallitus kysyy, mitä sosiaalivakuutusjärjestelmä kattaa tulevaisuudessa ja mitkä ovat sen peruseriaatteen. Tällaisista kysymyksistä on tarpeen keskustella yhdessä lisää, jotta voimme hyvissä ajoin löytää Ahvenanmaata koskevia ratkaisuja sosiaalivakuutusjärjestelmää mahdollisesti muutettaessa.

Lopuksi maakunnan hallitus toteaa, että ehdotettu erillisrahoitus on tällä hetkellä paras etenemisvaihtoehto. Sen sijaan ei ole varmaa, että Ahvenanmaata koskevia kysymyksiä voidaan

ratkaista samalla tavalla myös tulevien lainmuutosten yhteydessä, vaan niihin on otettava kantaa jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen.

Rahoitus

Kuten edellä mainitaan, sosiaalivakuutusjärjestelmä kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Sillä osapuolella, jolla on lainsäädäntövalta, on yleensä myös hallintotoimivalta ja rahoitusvastuu. Näin ollen sosiaalivakuutusmaksun hallinnoinnin ja rahoituksen turvaaminen myös Ahvenanmaalla on valtakunnan vastuulla.

Orpon hallituksen kehysriihen pöytäkirjamerkinnöistä käy ilmi, että Ahvenanmaan maakunta huomioidaan siirron toteutuksessa ja rahoitus hoidetaan kustannusneutraalisti myös tältä osin. Nyt käsiteltävänä olevat ehdotukset tarkoittavat sitä, että sairausvakuutusmaksujen perimistä sosiaalivakuutusrahastoille jatketaan ilman muutoksia ja ensihoitopalveluun sisältyvistä kuljetuksista nykyisin Kelan kautta maksettava summa siirretään suoraan hyvinvointialueille.

Maakunnan hallitus toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriö on toteuttanut sen toiveen ehdottamalla, että valtion varoista siirretään tietty summa Ahvenanmaan maakunnalle vastaavalla tavalla kuin valtio lisää hyvinvointialueiden rahoitusta. Näin uudistuksen taloudelliset vaikutukset olisivat Ahvenanmaalla samat kuin muuallakin Suomessa.

Lisäksi maakunnan hallitus toteaa, että Ahvenanmaan saaristo-olosuhteiden takia vaarana on, että kustannukset kasvavat Ahvenanmaalla ennustettua enemmän, koska Ahvenanmaan sijainti voi aiheuttaa ennakoimattomia kustannuksia ja esimerkiksi helikopterikuljetusten käytölle voi olla enemmän tarvetta, mikä maksaa enemmän kuin muut ensihoidon kuljetukset.

Sen varmistamiseksi, että indeksikorotukset vastaavat toteutunutta kustannuskehitystä, maakunnan hallitus ehdottaa, että maakunnan hallitus ja vastuuministeriö seuraisivat toteutuneita kustannuksia 3–5 vuoden välein ja tekisivät mahdollisesti lisäkorotuksia, mikäli toteutunut kehitys edellyttää indeksin ylittäviä korotuksia.

Tasotusjärjestelmän tarkoituksena on kattaa itsehallinnosta aiheutuvat menot itsehallintolain 45 §:n mukaisesti. Nyt ehdotettava korvaus perustuu lähinnä siihen, että sosiaalivakuutusjärjestelmä kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan, ja että valtakunta lakiehdotuksellaan varmistaa sen, että valtakunta omaan lainsäädäntövaltaansa kuuluvissa asioissa kohtelee kansalaisia yhdenvertaisesti koko maassa. Maakunnan hallitus toteaa, että korvauksen liittäminen tasotusjärjestelmään tulevaisuudessa ei ole mahdollista.

Rahoituksen osalta maakunnan hallitus mainitsee lopuksi asiakasmaksuja koskevien säännösten antamista koskevan kysymyksen. Kuten pääesityksessä todetaan, asiakasmaksuilla

katettaisiin Kelan korvausjärjestelmään kuuluvien omavastuuosuuksien lakkaamisesta koituvaa rahoitusvajetta.

Kustannusneutraaliuden saavuttamiseksi ehdotuksessa edellytetään, että asiakasmaksuja tarkistetaan siten, että Kelan aiemmin soveltama omavastuu veloitetaan asiakkailta.

Lopuksi

Yhteenvetona maakunnan hallitus toteaa, että ehdotettu ratkaisu on paras vaihtoehto tilanteessa, joka on syntynyt, kun suunnitellaan rahoitusvastuun siirtämistä sairausvakuutusjärjestelmästä hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmään.

Maakunnan hallitus ei kuitenkaan ole sitä mieltä, että tässä tapauksessa sovellettava ratkaisumalli voisi yleisesti ottaen toimia tulevien sosiaalivakuutusjärjestelmän muutosten yhteydessä. Siksi on tärkeää, että kysymyksestä keskustellaan tarkemmin meneillään olevan itsehallintolain uudistuksen yhteydessä, jotta voidaan varmistaa, että itsehallintoa kunnioitetaan kaikissa valtakunnan meneillään olevissa ja tulevissa uudistuksissa.

On hyvä, että maakunnan hallituksen ja sosiaali- ja terveysministeriön välisessä vuoropuhelussa ja osapuolten käymissä keskusteluissa on sovittu ehdotetusta ratkaisusta ja siitä, miten monikanavaista rahoitusta koskevien kysymysten kanssa toimitaan jatkossa. Tämän perusteella on tärkeää, että sosiaali- ja terveysministeriö jatkossakin käy jatkuvaa vuoropuhelua maakunnan hallituksen kanssa, jos ja kun suunnitellaan lisää monikanavaisesta rahoituksesta luopumista koskevia muutoksia, mikä puolestaan tarkoittaa sitä, että sosiaalivakuutusjärjestelmään tulee muutoksia.

Lisäksi maakunnan hallitus mainitsee, että Ahvenanmaan erillISRatkaisun laatimisen pohjana ollut vuoropuhelu ja yhteistyö sosiaali- ja terveysministeriön kanssa on toiminut hyvin.

Ministeri

Arsim Zekaj

Toimistopäällikkö

Ylva Lindström

Hänvisning

Ärendenummer enligt er begäran 11.5.2026

RP 66/2026 rd

Social- och hälsovårdsutskottet

FI-00102 RIKSDAGEN

Kontaktperson

Ylva Lindström, telefon +358 (0)18 25000 (växeln)

ylva.lindstrom@regeringen.ax

stv@riksdagen.fi

Ärende

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reformering av ansvaret för ordnande och finansiering av ambulanstransporter och transporter som ingår i prehospital akutsjukvård och om ändring av klientavgifter inom social- och hälsovården, RP 66/2026 rd

Åland landskapsregeringen har 11.5.2026 mottagit en begäran från riksdagens social- och hälsovårdsutskott om utlåtande angående regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reformering av ansvaret för ordnande och finansiering av ambulanstransporter och transporter som ingår i prehospital akutsjukvård.

I propositionen föreslås att ansvaret för ordnandet och finansieringen av de transporter som Folkpensionsanstalten ersätter med stöd av sjukförsäkringslagen, de transporter som ingår i den prehospitala akutsjukvården samt andra ambulanstransporter helt ska överföras till välfärdsområdena. I samband med de föreslagna ändringarna har man även konstaterat behov av att lösa särskilda frågor som gäller för Åland. Av den separata propositionen för Åland föreslås att befolkningen på Åland sätts i jämlik ställning som befolkningen i riket. Detta genom att särskild finansiering på cirka 800 000 euro överförs till landskapet Åland från och med 2028 med stöd av ny lagstiftning och att summan årligen justeras i enlighet med utvecklingen av välfärdsområdesindexet och med beaktande av förändringen i servicebehovet.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselag (1991:71) för Åland har landskapet behörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Till rikets behörighet hör 27 § 24 punkten, 29 punkten, administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av

havandeskap, konstbefruktning och rättsmedicinska undersökningar samt 30 punkten behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Socialförsäkringssystemet hör till rikets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 29 § 3 punkten i självstyrelselagen.

Av propositionen framgår att det i samband med reformen inte finns någon avsikt att ändra behörighetsfördelningen i självstyrelselagen och att propositionen inte ändrar frågan om att socialförsäkringssystemet fortsättningsvis hör till rikets lagstiftningsbehörighet. En ändring av behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket kräver en ändring av självstyrelselagen. Detta är särskilt reglerat i 69 § i självstyrelselagen. Avsikten är dock inte att på något vis ändra behörighetsfördelningen.

Ändring av innebörden socialförsäkring

Som ovan konstaterats hör socialförsäkringssystemet till rikets lagstiftningsbehörighet. I och med att man föreslår att ändra hela finansieringsansvaret för transporter som ingår i prehospitalet akutsjukvård och hela organiserings- och finansieringsansvaret för andra transporter som Folkpensionsanstalten (FPA) för närvarande ersätter och flyttar över det till välfärdsområdena omdefinierar man begreppet socialförsäkring. I riket innebär förändringen enbart att man överflyttar finansieringen från en myndighet till en annan. I förhållande till Åland riskerar däremot lagförslaget att urholka socialförsäkringssystemet för Ålands del. Eftersom riket fortsätter att upprätthålla finansieringen även i förhållande till Åland uppfyller riket sina förpliktelser som lagstiftningsbehörigheten inom socialförsäkringssystemet medför och förslaget kan därför accepteras av landskapsregeringen.

Enligt 19 § 3 mom. i Finlands grundlag (FFS 731/1999) sägs att det allmänna skall, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa.

I grundlagsutskottets utlåtande GrUU 33/2004 över regeringens proposition med förslag till sjukförsäkringslag konstaterar utskottet bland annat gällande tryggad försörjning att:

"Ersättningarna och förmånerna enligt sjukförsäkringslagen är med beaktande av 19 § 2 mom. i grundlagen betydelsefulla i konstitutionellt hänseende. Enligt det momentet ska var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad bl.a. vid sjukdom, arbetslöshet och barnafödelse. Genom denna bestämmelse åläggs lagstiftaren att garantera alla som behöver tryggad grundläggande försörjning subjektiv rätt till lagstadgad trygghet som det allmänna ska ordna. Denna trygghet är förknippad till vissa sociala risksituationer

och de bestämmelser om stödvillkor, behovsprövning och förfaranden som utfärdas genom lag (GrUB 25/1994 rd, s. 10/II, RP 309/1993 rd, 74)."

Därtill konstaterar utskottet att:

"Trygghetssystemet enligt sjukförsäkringslagen innebär också fullgörande av den skyldighet som det allmänna enligt 19 § 3 mom. i grundlagen har att tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster, främja befolkningens hälsa och stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt."

I samma anda konstateras i social- och hälsovårdsministeriets rapport 2015:19, vilket är en rapport om alternativen för att utveckla social- och hälsovårdens flerkansalfinansiering, att det centrala syftet med sjukförsäkringen är att utjämna kostnader föranledda av sjukdomar inom befolkningen och att öka de ekonomiska möjligheterna för patienter att nyttja den privata hälso- och sjukvårdens tjänster.

I stöd av ovensagda anser landskapsregeringen att Finland har ett fortsatt ansvar att tillse att invånarna på Åland garanteras likvärdiga sociala trygghetssystem som idag finns inom socialförsäkringen. Landskapsregeringen vidhåller att Finland inte ensidigt, utgående från planer på att i övriga Finland omorganisera hälso- och sjukvården, kan förändra de grundläggande trygghetssystemen som i dag finns i socialförsäkringen. Därtill vill landskapsregeringen också lyfta fram 69 § i självstyrelselagen vilken stadgar att:

självstyrelselagen inte kan ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget, inte heller kan avvikelser från den göras på något annat sätt. Besluten skall i riksdagen fattas i den ordning som gäller vid ändring eller upphävande av grundlag och i lagtinget med en majoritet om minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

Utifrån lagstiftningsbehörigheten ankommer även förvaltningsbehörigheten och finansieringsansvaret. Eftersom socialförsäkringssystemet hör till rikets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 29 § 3 punkten i självstyrelselagen har riket även ansvar att säkerställa finansiering av socialförsäkringen för befolkningen på Åland. Utifrån detta kan en ändring av innehållet i socialförsäkringssystemet inte genomföras ifall det påverkar finansieringen inom landskapet Åland på ett sådant sätt att landskapet Åland skulle behöva finansiera detta själva. En sådan ändring kräver beslut av såväl riksdagen som lagtinget. Dessutom deltar också ålänningarna i finansieringen av socialförsäkringssystemet och måste därmed även vara berättigade till socialförsäkringssystemet på likvärdigt sätt som i resten av landet om grundlagens princip om likabehandling ska uppfyllas.

Därtill vill också landskapsregeringen nämna att både grundlagsutskottet och Ålandsdelegationen konstaterat att riket i rikslagstiftning inte kan påföra en

landskapsmyndighet eller landskapstjänsteman uppgifter. Detta belyses bland annat i Ålandsdelegationens utlåtande nr. 18/21 där det framgår att:

"Ålandsdelegationen konstaterar inledningsvis att i självstyrelselagen för Åland anges de rättsområden på vilka lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten tillkommer landskapet respektive riket. Denna behörighetsfördelning anger om det är landskapets eller rikets lagstiftning som ska följas samt vilka myndigheter som är behöriga i olika ärenden samt om deras befogenheter. Behörighetsfördelningen i självstyrelselagen är exklusiv om annat inte anges i självstyrelselagen. Självstyrelselagen är av grundlagstiftningsnatur, varför avvikelser från den inte kan göras genom vanlig lag. Förvaltningsbehörigheten följer lagstiftningsbehörigheten, om annat inte anges i självstyrelselagen eller avvikelser gjorts genom en överenskommelseförordning. Detta innebär att den part som har lagstiftningsbehörigheten i regel även har förvaltningsbehörigheten och därmed även kostnadsansvaret för skötseln av uppgifterna."

"Däremot är det inte möjligt att genom rikslagstiftning påföra riksuppgifter på landskapets myndigheter. Detta eftersom fördelningen av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i självstyrelselagen är exklusiv, ifall annat inte anges i självstyrelselagen. Landskapets myndigheter är behöriga att handlägga endast sådana riksuppgifter som anges i självstyrelselagen eller i en överenskommelseförordning."

Den ersättning för transporter inom prehospital akutsjukvård som nu sker via FPA är en del av socialförsäkringen. Genom att omdefiniera socialförsäkringsskyddets omfattning utgående från vad som är lämpligt utgående från Finlands organisationsstruktur försätts medborgarna på Åland i en ojämlik situation. Detta löses enligt den separata propositionen för Åland där det föreslås en särskild finansiering som överförs till landskapet Åland från och med 2028 genom ny lagstiftning. Således kommer de ersättningar, som FPA betalat till landskapet Åland, istället betalas av statens medel och genom detta löser man finansieringen till Åland trots förändringarna gällande finansieringen och organiseringen som görs i riket.

Landskapsregeringen konstaterar att den föreslagna lösningen i dagsläget är det bästa alternativet för att säkerställa att finansieringen kommer landskapet Åland tillhanda och att befolkningen på Åland inte hamnar i sämre ställning än i riket. Även om finansieringen säkerställs anser landskapsregeringen att det är problematiskt att man nu frångår de ersättningar som socialförsäkringssystemet grundar sig på. Utifrån detta ställer sig landskapsregeringen frågande till vad som ska anses omfattas av socialförsäkringssystemet i framtiden och vilka ska vara de bärande principerna? Dessa typer av frågor behöver diskuteras vidare gemensamt så att man i god tid kan hitta lösningar för Åland vid eventuella förändringar av socialförsäkringssystemet.

Avslutningsvis konstaterar landskapsregeringen att den föreslagna särskilda finansieringen i dagsläget är det bästa alternativet framåt. Däremot är det inte säkert att det är möjligt att lösa frågor rörande Åland på samma sätt vid framtida lagändringar utan det behöver man ta ställning till separat i varje enskilt fall.

Finansieringen

Som tidigare konstaterats hör socialförsäkringssystemet till rikets lagstiftningsbehörighet. Den part som har lagstiftningsbehörighet har i regel även förvaltningsbehörighet och finansieringsansvar. Således är det rikets ansvar att säkerställa förvaltningen och finansieringen av socialförsäkringen även på Åland.

Ur protokollsanteckningarna från regeringen Orpos ramförhandlingar framgår att "Vid genomförandet av överföringen beaktas landskapet Åland och finansieringen sköts kostnadsneutralt även i detta avseende". Det förslag som nu lagts fram innebär att man ska fortsätta uppbära oförändrade sjukförsäkringspremier/avgifter till socialförsäkringsfonderna och överför det belopp som nu utbetalats via FPA för transporter inom prehospitalet akutsjukvård direkt till välfärdsområdena.

Landskapsregeringen konstaterar att social- och hälsovårdsministeriet hörsammat landskapsregeringen genom att man föreslår att en summa överförs från statens medel till landskapet Åland på ett motsvarande sätt som staten ökar finansieringen till välfärdsområdena. På detta sätt skulle reformens ekonomiska konsekvenser på Åland bli de samma som i resten av landet.

Vidare vill landskapsregeringen lyfta fram att på grund av Ålands insulära läge är risken att kostnadsökningen på Åland ökar mer än vad som prognosticerats i och med att det kan komma oförutsedda kostnader utifrån Ålands läge samt att det finns ett större behov av att nyttja t.ex. helikoptertransporter vilket kostar mer än andra prehospitalet transporter.

För att säkerställa att indexjusteringarna täcker den faktiska kostnadsutvecklingen föreslår landskapsregeringen att, landskapsregeringen och ansvariga ministerium, med ett mellanrum på 3-5år följer upp de faktiska kostnaderna och gör eventuella ytterligare justeringar i de fall utvecklingen kräver en justering utöver index.

Avräkningssystemet är till för att täcka utgifterna för självstyrelsen enligt 45 § i självstyrelselagen. Den ersättning som nu föreslås grundar sig främst på att socialförsäkringssystemet hör till rikets lagstiftningsbehörighet och att riket genom förslaget till lagstiftningen säkerställer att riket inom sin lagstiftningsbehörighet likabehandlar alla medborgare i hela landet. Landskapsregeringen konstaterar att det inte är möjligt att i framtiden lyfta in ersättningen i avräkningssystemet

Gällande finansieringen vill landskapsregeringen avslutningsvis nämna frågan kring att utfärda bestämmelser om klientavgifter. Såsom konstateras i huvudpropositionen kan dessa täcka det finansieringsunderskott som föranleds av att debiteringen av de självriskandelar som hör till FPA:s ersättningssystem avvecklas.

För att uppnå kostnadsneutralitet förutsätter förslaget att klientavgifterna justeras så att den självrisk FPA tillämpat debiteras klienterna.

Avslutande kommentarer

Landskapsregeringen konstaterar sammanfattningsvis att den föreslagna lösningen är det bästa alternativet utifrån den situation som uppstått när man planerar att förflytta finansieringsansvaret från sjukförsäkringssystemet till att ingå i välfärdsområdenas finansiering.

Landskapsregeringen ser dock inte att den modell av lösning som tillämpats i detta fall allmänt taget skulle fungera vid framtida förändringar av socialförsäkringssystemet. Därför är det viktigt att frågan diskuteras närmare i den pågående självstyrelselagsrevisionen för att man ska kunna säkerställa att självstyrelsen alltid respekteras i pågående och kommande reformer i riket.

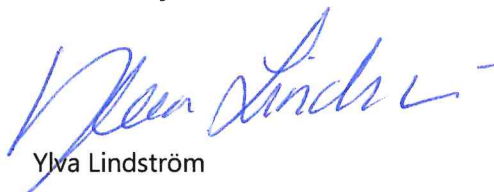
Av den dialog och diskussion som förts mellan landskapsregeringen och social- och hälsovårdsministeriet är det positivt att parterna kommit överens om den föreslagna lösningen och hur man arbetar vidare med frågor som rör flerkanalsfinansieringen. Utifrån detta är det viktigt att social- och hälsovårdsministeriet även fortsättningsvis för en löpande dialog med landskapsregeringen om och när fler ändringar planeras gällande avvecklingen av flerkanalsfinansieringen vilket i sin tur innebär förändringar i socialförsäkringssystemet.

Landskapsregeringen vill även lyfta den goda dialog och samarbete med social- och hälsovårdsministeriet som legat till grund för arbetet med framtagande av den separata lösningen för Åland.

Minister

Arsim Zekaj

Byråchef

Ylva Lindström